

Tereza Havlová, **Dítě v pozdním středověku a na počátku raného novověku (14. – 16. století)**, bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2012, 109 stran; strukturovaný seznam pramenů a literatury (s. 110 – 120), 42 číslované obrazové přílohy (s. 121 – 136).

Posudek oponentky

Tereza Havlová si ve své bakalářské práci vytkla podat ucelený obraz dětství v českém prostředí 14. – 16. století. Lze s potěšením konstatovat, že se tak náročného úkolu zhostila úspěšně a zpracovala úctyhodné množství zdrojů, které tvoří jak ediční počiny posledních dvou staletí, tak tématicky relevantní historické práce z dějin každodennosti, kulturních a sociálních dějin i historické demografie (s. 110 – 120). Za zdařilé považuji úvodní shrnutí problematiky konceptualizace dětství z hlediska sledovaného období i možností historiografického výzkumu (s. 10 – 25) a funkční využití výpovědi ikonografických a hmotných pramenů. Práce má pevnou a logickou strukturu. Autorka se vyjadřuje úspornou, zároveň však čtivou formou. Obecná zjištění ilustruje konkrétními příklady.

V kapitole „Cesta na svět“ se Tereza Havlová zabývá otázkami těhotenství, porodu a křtu, tematizuje také výběr křestních jmen. Sledovány jsou dobové představy i praktiky, jejichž cílem bylo přivést na svět zdravé dítě a zajistit mu odpovídající společenské postavení. Křestní rituál je v této kapitole nahlížen z pozice katolické, odlišnému pojetí i provádění křtu v prostředí husitském se autorka věnuje v kapitole „Dítě v době husitské“ (s. 86 – 88). Kapitoly „Dítě do sedmi let“ a „Dítě od sedmi let do své dospělosti“ nastiňují dvě základní etapy dětství, které byly ve vrcholném středověku a na počátku novověku reflektovány, i když ne vždy respektovány. Podle Terezy Havlové záleželo zejména na sociálním postavení rodiny a pohlaví dítěte, do jaké míry byly tyto etapy „zkracovány“, respektive byly vyplněny činnostmi specificky určenými dětem, chlapcům nebo děvčatům (např. hra, výchova).

Na základě rozboru charakteristických rysů dětství v prostředí čtyř základních vrstev feudální společnosti (s. 73 – 85), došla autorka k závěru, že *„panovnické dítě bylo od nejranějšího mládí předurčeno k vládnutí a podle toho se k němu společnost chovala. Nejsou ojedinělé korunovace batolat a ani politické sňatky ještě v kolébce. Šlechtické dítě mělo na svých bedrech rovněž již od kolébky povinnosti vůči svému rodu. Bylo budoucím majitelem a hospodářem panství, v některých případech i vykonavatelem důležité veřejné funkce. [...] bylo také nástrojem v sňatkové politice. Měšťanské dítě nebylo zatíženo rodovými předsudky a*

povinnostmi, a tak se jeho případě mluví o tom, že vyrůstalo v nejprogresivnějším prostředí. Venkovské dítě znamenalo pro rodinu pomocnou ruku, ale do doby, než mohlo pomáhat prací [...] musel se o něj někdo starat, čímž se [rodině] ubírala pracovní síla“ (s. 108).

Stranou pozornosti Terezy Havlové však nezůstaly ani děti, jež do „ideální“ struktury středověké a raně novověké společnosti nezapadaly. V kapitole „Dítě na okraji společnosti“ se proto alespoň stručně věnuje problematice dětí nechtěných (potraty a infanticida), nemanželských, pohlavně zneužitých a sirotků (s. 96 – 106). Svěbytnou kapitolu pak tvoří „Dítě v době husitské“, ve které se autorka zabývá otázkou proměny vztahu k dětem na základě jejich náboženského „zrovnoprávnění“ nejen v prostředí husitském, ale také českobratrském (s. 86 – 95).

Z formálního hlediska je bakalářská práce Terezy Havlové prací ukázkovou, z obsahového hlediska jí lze vytknout jen málo. Napadají mě spíše poznámky, které by mohly v budoucnu vést spíše ke zkvalitnění a rozšíření práce. Reflexe postavení dítěte a dětství v antice by patrně pomohla kritičtějšímu čtení středověkých i raně novověkých pramenů, které v textové i ikonografické podobě mnohdy zprostředkovávají spíše „kánon“ než dobové představy. Naopak aktuální výzkumy osvícenství mohou přispět k řešení otázky, proč byly pro „převážně nevzdělané a negramotné“ porodní báby (s. 30) od 16. století sestavovány učené příručky (viz např. Daniela Tinková, *Tělo, věda, stát. Zrození porodnice v osvícenské Evropě*, Praha: Argo, 2010). Některé závěry – např. o klesající plodnosti aristokracie (s. 78) nebo poměru dětí žijících ve městech a na venkově (s. 83) – by vyžadovaly pevnější oporu v demografických datech. Práce se také zaměřila pouze na křesťanské prostředí, i když jej neopomněla zachytit v dobové pluralitě. Zajímavé by však byly také paralely ze života židovských komunit 14. – 16. století, nebo reflexe „českého“ charakteru zkoumaných prostředí.

Na základě výše uvedeného navrhuji hodnotit bakalářskou práci Terezy Havlové jako výbornou a pevně doufám, že nalezne své uplatnění i v rámci autorčina dalšího studia.

V Praze dne 29. dubna 2012

PhDr. Hana Havlůjová, Ph. D.